

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
Interogatoriul	7
Biografia robot	43
O fereastră către clasa muncitoare	115
Trenciul	149
<i>Comentarii din presa străină</i>	201

II.1.

În septembrie 1945, un tânăr slăbănog și miop părăsea scundul său omș de provincie, cu hotărârea de a nu mai reveni niciodată în locurile natale. Voia să ajungă în Legiunea străină...

Trenul spre București pleca la prânz. Fiul nu îngăduia părinților să-l conducă la gară. Era vorba, bineînțeles, de maică-sa, la ora aceea nici nu-i trecea prin cap tatălui să se dedea unor astfel de caraghioase lantezii. Femeia părea însă cu-adevărat zdrobită de inflexibila dorință a unicului fiu, mereu taciturn și încăpăținat, care nu numai că nu-i asculta rugămințile și văicările, dar nici măcar nu-i îngăduia să-l conducă, omeneste, la gară... N-avea să-l mai vadă, atâta înțelegea și ea din laconicele explicații pe care odorul brusc apucat de ducă se pe pustii binevoia să le mormăie din cînd în cînd. De ce trebuia să se întimplé astfel, de ce nu avea voie să-și arate suferința nu înțelegea, bineînțeles, biata femeie. Accepta, resemnată, destinul, ceea ce pentru ea însemna, de fapt, voia Domnului care le orînduiește pe toate.

Mai ușor să admiți fatalitatea decît să trăiești orele cu care te blagoslovește. În dimineața plecării, în orele dinaintea despărțirii, avea să aflu că odrasla cea turbată nu accepta nici pachetul cu de-ale mîncării, pregătit cu atîta grijă. Uriciosul scotea din valiză hainele pregătite, zvirlind cît colo pachete, cravate, mănuși, papuci de casă, cite maică-sa făcuse rost pe indelete și furis pentru lunga călătorie. Rămîneau doar o pereche de pantaloni, puloverul, două perechi de ciorapi, un prosop, o cămașă, două perechi de izmene, bascul.

Tînărul se despărțea scurt de maică-sa. O silea să-i jure că n-o să boccească, nici să stea la taifas, ca proasta,

cu vecinele, jelind evenimentul încheiat o dată pentru totdeauna. Promitea să-i scrie regulat, nu foarte des, dar regulat. Să aibă încredere, cum și el avea încredere că părăsita se va ține de cuvânt și nu va arăta nimănui și nu va comenta cu nimeni știrile ce le-ar primi. O strângea repede la piept, îi săruta părul rar și umed, nu suporta fardoselile care se comit în asemenea prilejuri.

Femeia rămânea cuminte la fereastră, privind în urma băiatului străveziu și miop, care pleca nu se știe unde pentru totdeauna. Îl vedea străbătând cu pași lui mici și repezi curtea lungă, trântind poarta de lemn. Dispărea definitiv fecionul pe care îl crescuse cu greu și grijă... Încăpănită, și-l închipuia urcând în tren, îngrămădit în vagoanele țesite și murdare, de după război. Îl urmărea cum se ghemuise, ursuz și aprig, într-un colț al băncii de lemn, fără să vadă pe nimeni, îl revedea, cîndva, într-o mică gară prăfoasă întinzînd biletul unui controlor pipiriu și țanțoș, care tocmai se urcase. Începea să se însereze. Își amintea cum fusese băiatul bolnav de plămîni și fugise de la internat. Cîndva, demult, un ținc slab și furios, alergînd ca un bezmetic de dimineața pînă noaptea. Își amintea și de vizita la doctorul de ochi.

Era tot mai tîrziu, avea să se întoarcă și băiatul. Casa pustie, în amurg. Femeia se tot ghemuia, ferindu-se de fereastră.

În bucătărie : lampa de gaz, chibriturile, fitilul. Încăperea se umplea de o lumină sficoasă și tandră. Lîngă lampă, curtea deschisă. Așadar, nu o luase! Deși i-a pus-o în valiză, la fund, tot a scos-o pînă la urmă și a lăsat-o. Nici măcar atîta n-a vrut să-i facă pe plac. Mai bine-ar fi aruncat-o undeva în drum, că era în stare, decît s-o lase aici, ca o batjocură, să vadă că nici cu asta nu l-a înduplecat.

Femeia apucă volumul sacru, care mirosea a hirtie veche și uzată, îl strecură în bufet, unde îi era locul. Dintre foi, fotografia căzu pe podea.

Înțepenită în același loc, parcă nu vedea foile de pe jos, nici poza. Știa despre ce este vorba, nu mai avea putere și pentru asta. Fotografia ei și a băiatului, pe care i-o dăduse s-o aibă cu dînsul și el nu refuzase. Despre fotografie nu spusese nimic, uite că nici asta n-a vrut, nimic, nimic, căzu moale pe scaun, fără gânduri, nedemnă de marile promisiuni smulse de fecior la plecare. Întu-nericul o învaluia treptat, din toate părțile. Lampa continua să ardă, pîlpîre molcomă, zadarnică.

Veneau alte ore, venea bărbatul de la lucru, nici un cuvînt despre evenimentul care abia începuse. A doua zi lucrurile reintrau, tăcute, în albia lor monotona.

III.1.

Tovarășul Cotigă Vasile este născut la 26 ianuarie¹ 1925 într-o familie săracă. Urmează școala primară și, cu întreruperi, liceul comercial din orașul natal. În vacanțe și chiar în timpul anului școlar lucrează la descărcatul vagoanelor și la fabrica de cărămizi din localitate. Promovează clasele fără mare dificultate. Rămîne de două ori corigent la matematică. Este eliminat de cîteva ori pentru răspunsuri impertinente date profesorilor sau pentru bătăi cu colegii. Încă din liceu manifestă atitudini combative, deși starea sănătății nu îl avantajează. Se dovedește bun organizator,

1. 26 ianuarie, ziua de naștere a lui Nicolae Ceaușescu, devenise – cum se știe –, în anul '80, un fel de grotescă sărbătoare națională a României (notă în ediția 1999, *Apostrof*).

reușind să provoace singur sau cu alți colegi un curent de opinie împotriva profesorilor prea severi. În penultima clasă de liceu traversează, se pare, o criză mistică. Întrerupe cursurile, adăpostindu-se multe luni într-o biserică din oraș, unde îndeplinește muncile de om de serviciu. După unele opinii, dintre care se poate menționa și a tatălui său, nu e vorba însă de convingeri religioase, ci de rezolvarea unor lipsuri materiale ale familiei. Dovadă ar fi faptul că, deși în perioada de la biserică Sf. Ioan aflată la periferia orașului se comportă cu zel, ca un drept-credincios, atunci când nu-și mai poate menține locul de muncă și își găsește alte ocupații, unele deloc în spirit religios, cum ar fi cel de paznic de noapte în cartierul deocheat, nu mai frecventează deloc biserica.

Printre ocupațiile pe care le practică tovarășul Cotigă Vasile în oraș, în timpul când este elev, este și cea de ajutor de tipograf. La tipografia „Trompeta” intră mai întâi ca înlocuitor de noapte al unui ucenic bolnav. Rămâne câteva luni, apoi un an întreg, după care continuă și termină școala și revine iar la lucru. Participă la tipografie la ședințele în care se exprimă revendicări. Încearcă să devină șeful grupului sindical, dar se îmbolnăvește chiar în perioada aceea, fiind spitalizat mai multe luni.

După ce se reangajează ca ajutor tipograf încearcă să facă legătura dintre muncitori și redactorii ziarului local *Trompeta*. Revendică o rubrică permanentă pentru tipografil care scot ziarul, pe care o obține și la care scrie, număr de număr, timp de mai multe luni. Semnează la început „tipograful de serviciu” și apoi cu numele său, Vasile Cotigă.

În 1944 este promovat ajutor corector la ziar. Renunță la rubrica începută, scrie din când în când articole despre politica momentului și chiar câteva poezii, semnate cu pseudonim. Din această perioadă datează, se pare, primele

legătură cu eleva Valentina Vrînceanu, fiica unui înstărit inginer silvic din localitate.

Din punct de vedere politic, tovarășul Vasile Cotigă manifestă de tânăr înclinații revoluționare, care se exprimă neclar. O bună bucată de vreme oscilează între extreme, de la dreapta la stânga și iar la dreapta. Pe măsura evoluției situației politice a țării și a maturizării sale, tovarășul Vasile Cotigă alege singura cale cu-adevărat revoluționară. Spre sfârșitul lui 1944 participă la acțiunile progresiste din localitate. În această perioadă are loc și înscrierea oficială în U.T.C. a tovarășei Valentina Vrînceanu, care nu ține seama de opoziția familiei burgheze din care face parte.

La începutul lui 1945, tovarășul Vasile Cotigă îndeplinește primele funcții de conducere. Este apreciat ca un om muncitor și intransigent. Muncеște ziua și noaptea, nu se dă în lături de la sarcini grele. În această perioadă desfășoară o intensă activitate pentru subordonarea ziarului „Trompeta” telurilor revoluționare. Datorită unor elemente retrograde din redacție și chiar din tipografie ziarul continuă însă, încă o vreme, să ducă o politică așa-zis „neutră” față de evenimentele în curs. În pagina de „opinii politice”, pe care ziarul o oferă de două ori pe săptămână partidelor mai importante, reușesc să aibă pină la urmă cuvînt și comuniștii, aflați încă în număr mic în oraș și în județ, comparativ cu așa-numitele „partide istorice”...

Redactarea paginii de opinii politice declanșează conflictul pe care tovarășul Vasile Cotigă, care ținea să continue singur această muncă, îl are cu unii tovarășii din conducere. Sînt puține referințe despre această împrejurare și nu sînt foarte clare. Conflictul se rezolvă prin alcătuirea unui colectiv de lucru din care face parte și tovarășul Vasile Cotigă. Tovarășul Vasile Cotigă colaborează conștiincios la alcătuirea paginii de ziar și în lunile următoare, îndeplinind în același timp și alte sarcini.

Nu este cunoscut motivul pentru care tovarășul Cotigă părăsește orașul. Nu se poate susține cu dovezi că ar fi fost din cauza problemei paginii de opinii politice. Mai multe luni de zile nimeni nu știe adresa sa.

Tovarășul Vasile Cotigă este semnalat după o vreme ca muncitor în portul Constanța. Se pare că efectuează la început munci necalificate în port, apoi lucrează la birouri. Se păstrează, din acea perioadă, câteva articole publicate într-o foaie de ziar tipărită în port, precum și o poezie, semnate toate cu pseudonim. Articolele se referă la un fel de „solidaritate a solitarilor”, cum sînt numiți marinarii, navigatorii, și nu au nici un fel de accente politice. Articolele pot fi considerate chiar apolitice, naive, poezia este un apel la lupta neînteruptă împotriva „bunelor maniere barbare”, contra „ipocriților imbuibați” de pe tot pămîntul.

Referințele din timpul scurtei șederi la Constanța confirmă caracterul, puterea de muncă a tovarășului Cotigă. Se arată un om tăcut, foarte punctual, disprețuind confortul, mulțumit cu minime nevoi de întreținere. Refuză să meargă la băutura, poartă haine modeste, însă curate. Se comportă corect și chiar ursuz. Leagă rareori prietenii, nu este simpatizat de colegi, dar se bucură de respect. Unii susțin că le-ar fi chiar teamă de tovarășul Cotigă, deoarece vorbește puțin, alții spun „nu poți ști niciodată ce hram poartă”. Nimeni nu se referă la acte nedemne sau la întâmplări rușinoase pentru tovarășul Cotigă.

În 1946, mai exact luna iulie, tovarășul Cotigă vine în București. Are primul domiciliu înregistrat pe strada Buzzești nr. 38A. Lucrează o lună de zile la tramvair (S.T.B.), apoi la tipografia ziarului *Dreptatea*, după care intră corector la o revistă ilustrată.

La sfîrșitul anului 1946 este angajat corector, apoi redactor la organul central, secția agricolă, pe baza recomandății